

MIÉRT VAN SZÜKSÉG VERSENYPOLITIKÁRA NEHÉZ GAZDASÁGI HELYZETEKBEN?

John Fingleton, az ICN Irányító Testületének elnöke*
2009.10. 09.

GAZDASÁGI VERSENYHIVATAL
VERSENYKULTÚRA KÖZPONT

A versenyző, dinamikus piacok működésének eredményeképp szerte a világon nőtt a termelékenység és a gazdasági jólét.

- A versenypolitikának fontos szerepe van a gazdaság termelékenységének, és így növekedési kilátásainak javításában.
- Az érdemi verseny jelentős előnyökkel jár a fogyasztók számára, mivel alacsonyabb árakat és jobb minőségű termékeket és szolgáltatásokat eredményez.
- Ha a piacok jól működnek, akkor a vállalatok azzal érvényesülnek, hogy a fogyasztói igényeket jobban, a versenytársaiknál eredményesebben szolgálják ki. Ennek érdekében fejlesztenek, növelik termelékenységüket és csökkentik költségeiket.
- Úgy tűnik, a jelenlegi gazdasági válság megrendítette a piacok működésébe és a versenypolitikába vetett bizalmat. Egyes vádak szerint a zabolátlan verseny is hozzájárult a krízishez. A tények azonban épp ennek ellenkezőjét mutatják.

Az érdemi verseny és versenypolitika segítheti a gazdaság magára találását.

- A gazdasági visszaesések idején – még ha átmenetileg is – megerősödnek a verseny korlátozását célzó protekcionista törekvések, amelyek aztán hosszú időn keresztül éreztetik hatásukat.
- A versenypolitika enyhítése, felfüggesztése vagy kiiktatása, ahelyett hogy segítené, éppen hogy elodáztatja a válságból történő kilábalást, és ezáltal akaratlanul is megkárosítja a fogyasztókat és a termelőket.
- A tapasztalatok szerint a verseny korlátozása komoly költségekkel jár. Ezek sokszor csak hosszú távon válnak nyilvánvalóvá, és gyakran rendkívüli erőfeszítéseket kíván a negatív hatások felszámolása.
- A verseny erősítése és a határozottabb versenypolitika része kell, hogy legyen a piacok jobb jövőbeli működését biztosító intézkedéseknek.

A versenypolitikai megfontolások megjelenítése az átfogóbb közpolitikai célok elérése szempontjából is hasznos.

- A versenyhatóságok tanácsot adhatnak a kormányoknak a válságból történő kilábalást célzó intézkedések kidolgozásához, információval szolgálhatnak ezen intéz-

kedések piacon várható hatásáról, és segíthetnek abban, hogy a döntéshozók megértsék, és figyelembe vegyék a versenyből fakadó előnyöket.

- Érvelhetnek a protekcionista, versenyt korlátozó intézkedésekkel szemben (melyek a már piacon lévő szereplők érdekét szolgálják), és tanácsot adhatnak az alternatív szabályozási megoldások gazdasági költségeivel és előnyeivel kapcsolatban.
- Például fontos, hogy amikor a kormányzatok a pénzügyi piacokat érintő szabályozási keret átalakításának különböző lehetőségeit elemzik, tisztában legyenek a különböző megoldások versenyre gyakorolt hatásával, törekedjenek az ezek által érintett piacokon érzékelt verseny növelésére, és figyelembe vegyék a versenyhatóságok javaslatait, hogyan érhetik el ezeket a célokat.

A versenyző, dinamikus piacok működésének eredményeképp szerte a világon nőtt a termelékenység és a gazdasági jólét.

1. A közgazdászok egyetértenek abban, hogy a versenypolitikának a gazdasági ciklus valamennyi szakaszában fontos szerepe van a termelékenység, és ezzel a növekedési kilátások javításában. A versenypolitika a fogyasztói jólétet is növeli. A versenypolitika eszköztára jogszabályok alkalmazását, a versenypártolást (érvényesíti a verseny szempontjait a más állami szervekkel való kapcsolattartásban) és a versenykultúra fejlesztését foglalja magában.
2. Ha a piacok jól működnek, akkor a vállalatok azzal érvényesülnek, hogy a fogyasztói igényeket jobban, a versenytársaiknál eredményesebben szolgálják ki. A verseny arra ösztönzi a vállalatokat, hogy versenytársaiknál hatékonyabbá váljanak, csökkentsék költségeiket és fejlesszenek – ezáltal segítve a termelékenység növekedését a teljes gazdaságban. Az érdemi verseny komoly előnyökkel jár a fogyasztók számára; nagyobb választékot, alacsonyabb árakat és jobb minőségű termékeket és szolgáltatásokat eredményez.
3. A gyakorlati tapasztalatok is alátámasztják, hogy a verseny jótékony hatást gyakorol a gazdaságra.
  - Számos tanulmány számszerűsítette a szabályozás versenybarát átalakításának előnyeit. Ezek közül néhányat tartalmaz a lenti felsorolás, de sok további tanulmány jutott hasonló eredményekre más országokban, különböző iparágakban.
    - ▶ Az ausztrál Termelékenységi Bizottság (*Productivity Commission*) megállapította¹, hogy az 1990-es évek elején hozott, az infrastruktúrabeli versenyt erősítő reformok 2,5 százalékkal növelték Ausztrália bruttó hazai termékét (GDP), és segítségével egy átlagos ausztrál háztartás éves jövedelme 7000 ausztrál dollárral nőtt.
    - ▶ Az Európai Bizottság megállapította, hogy az európai távközlési piacok 1998 utáni liberalizációja növelte a piaci versenyt, és az alacsonyabb árak és jobb szolgáltatások révén jelentős hasznot hozott a fogyasztóknak. Hasonlóképpen, egy tanulmány szerint² az Egyesült Királyságban 1992 és 2002 között 90%-kal csökkentek a nemzetközi telefonhívások díjai a dereguláció eredményeképpen.
    - ▶ Ugyanebben az időszakban³ az európai légiforgalmi piac növekvő liberalizációja révén az Egyesült Királyságban 78%-kal nőtt a járatgyakoriság, és a nem-akciós jegyárak 66%-kal csökkentek.

¹ Productivity Commission [2005]: *Review of National Competition Policy Reforms*, Report No. 33, Canberra.

² UK Department of Trade and Industry [2004]: *The Benefits from Competition: Some Illustrative UK Cases*, DTI Economics Paper No. 9, July.

³ Ld. előző tanulmány.

- A verseny termelékenységnövelő hatását alátámasztó empirikus tanulmányokról áttekintés készült.⁴
- Az Európai Bizottság 2008. évi versenyképességi jelentése⁵ azzal számol, hogy az EU tagállamok közötti kereskedelem hiányában (például piacfelosztás (kartell) vagy az állam által teremtett kereskedelmi korlátok miatt) 13 százalékkal alacsonyabb lenne az átlagos termelékenység.
- Az OECD egy tanulmánya⁶ szerint a verseny ösztönzi az innovációt és növeli a termelékenységet. Az ebből származó dinamikus hosszú távú előnyök várhatóan a rövid távú előnyöket is meghaladják, mivel a cégek egy tartós innovációs pályára kerülnek.
- Djankov és Murrell⁷ áttekintése a versenypolitika igen jelentős előnyeit mutatta ki az átmeneti gazdaságokban – ezek a tervirányítást piacgazdaságra váltó gazdaságok kitűnő vizsgálati terepet szolgáltatnak a verseny hatásainak elemzésére.
- William Lewis könyvében⁸ a McKinsey Global Institute számos ország iparágaira kiterjedő vizsgálata alapján megállapítja, hogy *„a gazdasági növekedés a termelékenység növekedésétől függ, ami ugyanakkor a torzítatlan verseny függvénye. Ha a kormányzati politikák korlátozzák a versenyt..., akkor a hatékonyabb vállalatok nem tudják kiváltani a kevésbé hatékonyakat. A gazdasági fejlődés lelassul és az ország szegény marad.”*
- Michael Porter a nemzetközi versenyképességet átfogóan elemezve⁹ megállapítja, hogy *„egy domináns hazai vállalat (nemzeti bajnok) létrehozása ritkán eredményez nemzetközi versenyelőnyt. Azok a cégek, amelyeknek otthon nem kell versenyezniük, ritkán sikeresek külföldön.”*

⁴ UK Office of Fair Trading [2007]: *Competition and Productivity*, 5. fejezet. Hozzáférhető: www.offt.gov.uk/shared_offt/economic_research/oft887.pdf
A témában a GVH is készített áttekintést: Verseny és termelékenység, GVH. Budapest, 2007. Hozzáférhető: http://www.gvh.hu/domain2/files/modules/module25/pdf/print_elemezsek_gvhtanulmanyok_verseny_termelekenyseg_2007_07.pdf

⁵ European Commission [2008]: *European Competitiveness Report*. Communication from the Commission COM(2008) 774 final és Commission staff working document SEC(2008)2853. Luxembourg

⁶ Ahn [2002]: *Competition, Innovation and Productivity Growth: A Review of Theory and Evidence*, Economics Department Working papers No 317, OECD. ECO/WKP (2002)3.

⁷ Djankov, Simeon és Peter Murrell [2002]: *Enterprise Restructuring in Transition: A Quantitative Survey*, 40 *Journal of Economic Literature*, pp. 739-792

⁸ William Lewis [2004]: *The Power of Productivity: Wealth, Poverty, and the Threat to Global Stability* pp. 103. University of Chicago Press
Magyarul is elérhető: William Lewis [2008]: *A termelékenység ereje: gazdagság, szegénység és a globális stabilitás fenyegetettsége*. Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra Központja, Budapest

⁹ Michael E. Porter [1990]: *The Competitive Advantage of Nations*. Free Press, New York

Az érdemi verseny és versenypolitika segítheti a gazdaság magára találását.

4. A pénzügyi piacok mostani válsága miatt egyesek megkérdőjelezik a piacok és a verseny előnyeit. Csakhogy az ezzel foglalkozó tanulmányok nem találtak semmilyen kapcsolatot a verseny (vagy a versenypolitika) és a 2008 végén kezdődött pénzügyi és gazdasági válság között.
5. A közgazdászok lényegében egyetértenek abban, hogy a versenypolitikának komoly szerepe van a termelékenység javításában és a gazdaság egészségének biztosításában, és sem a verseny, sem a versenypolitika nem felelős a jelenlegi gazdasági nehézségekért.
6. Egy erősen versenyző pénzügyi szektor, a múlt tapasztalatai alapján megfelelően szabályozva, inkább vezet kedvező gazdasági eredményre, mint egy nem vagy alig versenyző pénzügyi szektor.
7. Sok érv szól amellett, hogy a döntéshozóknak gyanakodva kellene fogadniuk a versenypolitika enyhítését célzó javaslatokat visszaesés, válság idején.
8. Habár a versenypolitika enyhítése első látásra viszonylag „olcsó” megoldásnak tűnhet (mivel nem igényli az adófizetők pénzének felhasználását), mégsem hatékony módja a pénzügyi nehézségekkel küzdő cégek megsegítésének. A könnyítés gyengíteni fogja a vállalatok ösztönözöttségét a hatékonyabb működésre, és azok nemzetközileg versenyképtelenebbé válnak (mint ahogy Porter és Lewis is kifejti már idézett műveiben). A könnyítés emellett bünteti a sikeres cégeket.
9. Az állami támogatás és az olyan egyedi megoldások, amelyek a már piacon lévő cégeket mesterséges korlátokkal védik a versenynyomástól, szintén versenytorzítást eredményezhetnek. Ezek nemcsak hogy csökkentik a kedvezményezett vállalatok ösztönözöttségét a hatékonyabbá válásra, de ha a gazdasági siker inkább az állami támogatástól semmint a piaci döntésektől függ, az a kedvezményekben nem részesülő versenytársak motivációit is megváltoztathatja.
10. A versenypolitika enyhítésével nem lehet hatékonyan élénkíteni a gazdaságot, és segíteni a kilábalást, sőt ez a kívánnal éppen ellentétes eredményre vezet. A gazdasági visszaesés megköveteli, hogy a cégek alkalmazkodjanak és megváltozzanak, és a verseny megfelelően ösztönzi az érintetteket arra, hogy ez valóban bekövetkezzen. A versenypolitika azért jött létre, hogy a piac kudarcát, különösen a piaci hatalomnak versenykorlátozó módon való felhasználását kezelje.

- A számottevő piaci hatalommal rendelkező cégeknek készítése van arra, hogy emeljék áraikat, kevesebbet drágábban adjanak el, csökkentsék a beruházásra és K+F-re fordított kiadásait.
  - Ezért általában azok a kormányzati intézkedések, amelyek jelentősen növelik a piaci hatalmat, könnyen visszaüthetnek, mivel a termelés és a termelékenység további csökkenése valószínűleg súlyosbítja a recesszió hatását és lassítja a kilábalást.
  - Ezek az intézkedések az új cégek piacra lépését is nehezíthetik, és ezzel tovább akadályozhatják a növekedést.
  - A történelmi tapasztalatok szerint a versenypolitika ideiglenes lazítását nehéz lenne visszafordítani. Ennek egyik oka, hogy a lazítás költsége jellemzően a vállalatok vásárlóit terhelné, akik gyakran nagy, eltérő érdekű egyénekből álló csoportot alkotnak, míg az előnyökből általában egy kisebb csoport, a kérdéses iparágban érintett bizonyos vállalatok részvényesei és menedzsmentje részesül. Ezeknek a vállalatoknak jóval nagyobb az ösztönöztsége, hogy szervezkedjenek, és hangot adjanak véleményüknek, mint a sok atomizált fogyasztónak.
  - A verseny korlátozása általában kevésbé is átlátható, mint más közvetlenebb közpolitikai intézkedések, így nehezebb azonosítani a hatását és megkérdőjelezni az intézkedést.
- 11.** Ezekkel a megfigyelésekkel összhangban, a versenypolitikát a korábbi gazdasági válságok idején lazító kormányzati intézkedések gazdaságilag károsak voltak.
- 12.** Például, az Egyesült Államok a nagy gazdasági világválságra adott válaszként elfogadta a Nemzeti Ipari Helyreállítási Törvényt (*National Industry Recovery Act, NIRA*). Ez a törvény az USA antitröszt szabályozásának egyes elemeit felfüggesztette, és egyes szektorokban engedélyezte az áröngítést és a termelt mennyiség korlátozását célzó megállapodásokat, azzal a feltétellel, hogy az érintett iparág a piactisztító szint fölé emelte a béreket. A közgazdászok között általánosan elterjedt nézet, hogy ezek az intézkedések nem segítették a válságból való kilábalást, sőt esetleg még tovább is mélyítették a visszaesést.
- Christina Romer, az USA elnökének közgazdasági tanácsadót tömörítő Council of Economic Advisors elnöke szerint¹⁰ a NIRA lecsökkentette az árakat a termelés mennyiségére adott rugalmasságát, és így „megakadályozta a gazdaság önkorrekciós mechanizmusának működését”.

¹⁰ Christina Romer [1999]: Why Did Prices Rise During the 1930s? *Journal of Economic History*, 59(1), pp. 167-199, p. 197.

- Cole és Ohanian¹¹ szerint „a *New Deal* kartelleket pártoló politikája a válságból való lassú kilábalás egyik fő oka, a tényleges és a trend kibocsátás eltérésének 60%-áért felel”, és hét évvel nyújtotta meg a nagy gazdasági világválságot.
  - Harkrider¹² megállapítja, hogy „valószínűtlen, hogy a kartellesített iparágakban működő vállalatok fejlesztenek, különösen ha az innováció olyan új termékekhez és versenytársakhoz vezet, amelyek várhatóan új kihívások elé állítják a már piacon lévő cégeket. Így talán nem meglepő, hogy az 1920-as évek végén és az 1930-as években nagyon kevés, szinte semmilyen olyan új termék nem jelent meg, ami növekedésnek indíthatta volna a fogyasztói kiadásokat és a beruházásokat.”
  - Sakakibara és Porter¹³ „meggyőző bizonyítékot, statisztikailag szignifikáns pozitív kapcsolatot talált a hazai piacokon érzékelt vetélkedés és a kereskedelmi siker (ezt a világgazdaságból való részesedéssel mérték) között, vagyis a kettő együtt jár. Ez a kapcsolat még szembetűnőbb akkor, amikor az intenzív kutatás-fejlesztési tevékenység dinamikus fejlődési és innovációs lehetőségeket nyit meg. Fordítva, a kereskedelmi korlátok, amelyek jellegükből fakadóan gyengítik a versenyt, csökkentik az exportteljesítményt. Ezek az eredmények azt az álláspontot támasztják alá, hogy a lokális verseny (és nem a monopólium, az összejátszás vagy a védett hazai piac) kényszeríti ki azt a dinamikus javulást, ami nemzetközi versenyképességet eredményez.”
- 13.** Összefoglalva, a növekedés beindulása szempontjából a versenypolitika nemhogy nem káros, de egyenesen nélkülözhetetlen, és még sohasem volt ilyen nagy jelentősége, mint a mostani nehéz gazdasági helyzetben. A megfelelő versenypolitikával és szabályozással kiegészült strukturális reformok tűnnek a gazdaság talpra állítását szolgáló legjobb eszköznek. Azok az iparágak, amelyekben erős a verseny, a legtöbb esetben hatékonyabban használják fel az erőforrásokat, innovatívabbak és olcsóbban, többet termelnek, mint azok az iparágak, ahol a versenynyomás gyenge. Ha recesszió idején a versenypolitikát ideiglenesen sutba dobnák, akkor megnehezülne a gazdaság dinamizálása, később pedig nehezen lehetne a versenypolitika szerepét visszaállítani, mivel a verseny csökkenéséből hasznot húzó érdekcsoportok ez ellen lobbiznának.
- 14.** A válság idején a vállalati felszámolások folyamata kétségtelenül fájdalmas lehet, különösen, ha a csődök hatása földrajzilag koncentráltan jelentkezik. Sok közgazdász úgy gondolja, hogy a felszámolások negatív következményeinek kezelésére a

¹¹ Cole, Harold L. és Lee E. Ohanian [2004], New Deal Policies and the Persistence of the Great Depression: A General Equilibrium Analysis, 112 *Journal of Political Economy*, no. 4 (2004)

¹² Harkrider, John [2009]: Lessons from the Great Depression, 23(2) *Antitrust* (Spring 2009)

¹³ Sakakibara, Mariko és Michael E. Porter [2001]: Competing at Home to Win Abroad: Evidence from Japanese Industry, 83(2) *Review of Economics and Statistics* 310 (May 2001)

legeredményesebb állami intézkedés, ha az állam az alkalmazkodás folyamatának segítésére koncentrálja erőforrásait – például ha újraképi a munkavállalókat, hogy azok gyorsan más, termelékenyebb vállalatokhoz csatlakozhassanak, termelékenyebb iparágakba léphessenek tovább. Kevésbé eredményes az, ha a versenypolitika enyhítésével életben tartják a nem hatékony cégeket, mivel az az erőforrások rossz elosztásához vezet, jellemzően csökkenti a hatékonyságot és az innovációt, mérsékelve ezáltal a fogyasztói jólétet és a termelés hatékonyságát.

15. A növekvő munkanélküliség miatti széleskörű aggodalom miatt továbbá fontos megjegyezni, hogy nincs bizonyíték arra, hogy a megnövekedett verseny csökkenti a foglalkoztatottak számát. Például a légi közlekedésben a piacnyitás révén, 1992 és 2001 között a légitársaságoknál foglalkoztatottak száma 6%-kal nőtt Európában.¹⁴

A versenypolitikai megfontolások megjelenítése az átfogóbb közpolitikai célok elérése szempontjából is hasznos.

16. A versenyhatóságoknak nyilvánvalóan szerepet kell vállalniuk abban, hogy a szélesebb értelemben vett közpolitika alkotás során a kormányzat figyelembe vegye a versennyel kapcsolatos megfontolásokat. Ugyanígy, a versenyhatóságoknak ellensúlyt kell képezniük a versenypolitika enyhítését célzó – a korábbi válságokhoz hasonlóan megjelenő – törekvésekkel szemben.
- A versenyhatóságoknak törekedniük kell beavatkozásaik hatásának szisztematikus felmérésére, például versenyhatás elemzésekkel.
  - Azok a versenyhatóságok, amelyek már fejlett versenypártolási programmal rendelkeznek, tanácsaikkal segíthetik azokat a versenyhatóságokat, amelyeknek kevesebb erőforrás áll rendelkezésükre versenypártolásra.¹⁵
  - Továbbá, egyes nemzetközi szervezeteknek, mint a Nemzetközi Versenyhálózat (*International Competition Network*)¹⁶ vagy az OECD¹⁷, vannak olyan anyagai, amelyek hasznosak lehetnek az érdeklődő hatóságok számára.

¹⁴ UK Civil Aviation Authority [2004]: *The Effect of Liberalisation on Aviation Employment*. Hozzáférhető: www.caa.co.uk/docs/33/cap749.pdf.

¹⁵ Ennek kapcsán: UK Office of Fair Trading [2009]: *Government in Markets* (2009), hozzáférhető: www.offt.gov.uk/shared_offt/business_leaflets/general/OFT1113.pdf.

¹⁶ Az ICN versenypártolással foglalkozó munkacsoportja által készített jelentés: ICN [2002]: *Report on Advocacy and Competition Policy*. Hozzáférhető: www.internationalcompetitionnetwork.org/media/library/conference_1st_naples_2002/advocacyfinal.pdf

¹⁷ Módszertan a kormányzati intézkedések, szabályozások versenyre gyakorolt hatásának értékelésére. http://www.oecd.org/document/48/0,3343,en_2649_40381664_42454576_1_1_1_37463,00.html

Az *International Competition Network*-nek (ICN), vagyis a Nemzetközi Versenyhálózatnak a Gazdasági Versenyhivatal is tagja. Az ICN a versenyhatóságok együttműködésének nemzetközi színtere, amely ajánlások és útmutatások kidolgozásával törekszik segíteni a versenyhatóságok munkájának fejlődését és egységesítését.

A kiadvány szövege a megfelelő forrásmegjelölés mellett szabadon felhasználható.

Kiadja a Gazdasági Versenyhivatal
Versenykultúra Központja
1054 Budapest, Alkotmány u. 5.
www.versenykultura.hu

Felelős kiadó: dr. Belényi Andrea
Fordították és lektorálták: a GVH munkatársai
Kiadványterv: Team Work Bt.
Nyomda: Budai Hi. Top Kft.

Budapest, 2009. november 9.

